

Lea Železnik Mežan,
Miha Kovač

Zanesljivost in smiselnost opazovanja psiholoških dimenzij trenerjev v športu mladih

Izvleček

Osebnost je sestavljena iz prepleta bolj ali manj kompleksnih lastnosti. Zajema splošne in individualne značilnosti. O tem, katere naj bi imel uspešen trener, so se spraševali številni avtorji. Veliko do zdaj objavljenih študij je preučevalo trenerjevo vedenje. Vendar v Sloveniji še ni bil razvit instrumentarij za opazovanje trenerjevih ravnanj. Namen naše študije je bil oblikovati opazovalno listo za ocenjevanje vedenja pri trenerjih, ki delajo z mladimi športniki. Razvito listo smo validirali, tako da sva dva ocenila šest trenerjev na 12 področjih opazovanja. Podatke smo statistično obdelali v programu IBM SPSS, izračunali smo medocenjevalsko skladnost. Koeficienti interklasne korelacije so pokazali odlično skladnost povprečnih ocen trenerjev. Ocenjevanje pa ni bilo zanesljivo pri vseh področjih opazovanja. Ugotavljamo, da je opazovanje trenerjevega vedenja smiselno, saj lahko razberemo tudi nezavedna ravnanja. Po drugi strani pa je zelo težko oblikovati opazovalno listo, poleg tega je opazovanje psiholoških dimenzij zahtevno in izjemno zamudno. Opazovalno listo bi bilo treba še nekoliko dodelati, predvsem pa je prihodnjič nujno bolje usposobiti ocenjevalce. Lista predstavlja pomemben prispevek h kineziološki znanosti in je uporabna tudi za druge športne kontekste.

Ključne besede: psihološke dimenzije, trener, opazovanje, šport mladih

<https://www.stack.com/a/tips-for-successfully-coaching-a-youth-sports-team/>

Reliability and plausibility of the observation of psychological dimensions of coaches in youth sport

Abstract

Personality is a network of more or less complex characteristics. There are general and individual characteristics. Many studies have already posed the question of the most important personality traits of successful coaches. Many of them have investigated the behaviour of coaches. However, an instrument for observing the behaviour of coaches does not yet exist in Slovenia. The aim of our study was to create an observation list to assess the behaviour of coaches working with youth athletes. The list was validated for reliability. Two raters rated six coaches in 12 areas of observation. The data were statistically analysed using IBM SPSS. Interobserver reliability was calculated using interclass correlation coefficients. They showed an excellent agreement of the average values for all coaches. On the other hand, scores were not reliable in all areas of observation. Observing the behaviour of coaches seems to be useful as it can provide information about unconscious actions. However, it is very difficult to create such an observation list and the observation of psychological dimensions is complex and time-consuming. Our list needs some corrections and we would recommend that the assessors are better trained next time. Nevertheless, the list represents an important contribution to kinesiological science and is also useful for other sporting contexts.

Keywords: psychological dimensions, coach, observation, youth sport

■ Uvod

Psihološke dimenzije osebnosti

Spoznavanje samega sebe je človekova prastara želja (Musek, 2005). To velja za predznanstveno, neznanstveno in znanstveno spoznavanje. Šele na podlagi ustreznega poznavanja osebnosti se lahko dobro znajdemo v medsebojnih odnosih in si jih urejamo tako, kot želimo. Običajno oziroma vsakdanje in znanstveno spoznavanje osebnosti se razlikujeta predvsem po tem, da je prvo pomanjkljivo in nezanesljivo, pri drugem pa poskušamo napake in pomanjkljivosti načrtno odpraviti. Spoznavati želimo na bolj metodičen, veljaven in zanesljiv način.

Osebnost sestavlja množica značilnosti in lastnosti, ki pa so pogosto povezane med seboj (Musek, 2005). Številne lastnosti so tudi same kompleksne in so sestavljene iz bolj specifičnih lastnosti. Tako lahko v osebnosti vidimo hierarhično mrežo sestavin, ki se pojavljajo na različnih ravneh generalnosti. Psihološki pojem osebnosti se nanaša na lastnosti, ki se pri posameznikih pojavljajo relativno dosledno. Poleg tega so z osebnostnega vidika pomembne tiste značilnosti, po katerih se razlikujemo med seboj. Distinktivnost in individualnost spadata k najpomembnejšim psihološkim določilom osebnosti. Temeljno vprašanje pa je, ali je obnašanje trajno ali prehodno in ali je obnašanje značilno za posameznika, torej individualno, ali pa splošno, generično, torej značilno za vse (Musek, 2005). Osebnost zajema tiste vidike doživljanja in obnašanja, ki so trajni in individualni. Seveda pa obstajajo tudi splošne človeške lastnosti, ki so trajne in generične, ter veliko prehodnih značilnosti, ki so bodisi generične (npr. instinktna dejavnost) bodisi individualne (številne situacijsko pogojene dejavnosti).

Lik trenerja

Številni avtorji so se v preteklosti že spraševali, ali obstaja splošen skupek človeških lastnosti za trenerje oziroma kakšen naj bi bil idealen lik trenerja. Večdimenzionalni model vodenja v športu (Chelladurai, 1984, 2007, v Bačanac, 2016) predvideva, da na vedenje trenerja vplivajo značilnosti njegove osebnosti, osebnostne lastnosti športnika in situacijski dejavniki. Model razlikuje dejansko in željeno ravnanje trenerja (Bačanac, 2016). Dejansko vedenje temelji na trenerjevih osebnostnih lastnostih, stališčih in navadah ter njegovi trenerski filozofiji. Željeno vedenje trenerja pa predstavlja

tista ravnanja, ki si jih pri trenerju želijo nje-govi športniki. Po ugotovitvah mladi športniki načeloma bolje sprejemajo trenerje, od katerih prejmejo veliko navodil ter pozitivnih povratnih informacij in spodbude. Kremer in Moran (2008) sta lastnosti uspešnih trenerjev razvrstila v štiri kategorije: osebnostne lastnosti, medosebne veščine, tehnične veščine in znanje. Avtorji ameriškega športnovzgojnega programa (American Sport Education Program, ASEP) pa s kratico COACH označujejo pet osnovnih značilnosti vsakega trenerja (ASEP, 2007): razumevanje in poznavanje športa (Comprehension); perspektiva in cilji (Outlook); iskrena skrb in naklonjenost do mladih (Affection); značaj (Character); duhovitost (Humor).

Trener ne sme biti samo organizator in izvajalec športne vadbe, saj je od njega v veliki meri odvisen športnikov psihosocialni razvoj: motivacija za ukvarjanje s športom, občutek osebne kompetentnosti, samozavest itd. (Ames, 1992; Amorose, 2007; Bačanac, 2016; Camire idr., 2014; Falcão idr., 2020; Frost, 2009; Hansen idr., 2003; Papaioannou in Goudas, 1999; Sarrazin in Famose, 1999; Zomermaand, 2010). Na različne psihosocialne vidike vedenja vadečih vplivajo trenerjev pristop k poučevanju oz. treniranju, njegov stil vodenja, organizacija vadbe, kakovost in količina povratnih informacij, medosebni odnosi, ki jih zgradi s športniki, uporabljene tehnike motiviranja itn. (Amorose, 2007; Côté in Sedgwick, 2003). Od naštetega je tudi odvisno, v kolikšni meri bo lahko posameznik izkoristil svoje potencialne oziroma kako uspešen bo v športu. Ključno je torej prepoznati, katera trenerjeva vedenja pripomorejo k športnikovemu pozitivnemu delovanju in dobremu počutju ter dosežkom na visoki ravni.

Večina modelov vodenja v športu poudarja, da so osebnostne lastnosti trenerjev najpomembnejši dejavnik njegovega vedenja in uspešnosti (Bačanac, 2016). Značajske lastnosti in učinkovito trenersko vedenje, ki mladim športnikom omogočajo uživanje v varnem ukvarjanju s športno dejavnostjo, so preučevali Železnik in sodelavci (2023). Na podlagi polstrukturiranega intervjuja s slovenskimi atletskimi trenerji so potrdili velik pomen trenerjevega značaja – lastnosti, kot so prijaznost, iskrenost, toplina itd. Izkazalo se je, da je trenerjev značaj tudi ključni dejavnik pri kakovosti odnosa med trenerjem in športnikom. Velik pomen značaja so pri presojanju trenerjeve kakovosti prepoznali tudi v drugih študijah (Becker,

2009; Vella idr., 2011). Številne so potrdile, da mora biti trener prijazen (ne preveč strog), odkrit, skrben, vreden zaupanja in odgovoren (Kalkan, 2020; Parker idr., 2012; Vella idr., 2011). Tušak in Tušak (2003) sta z anketiranjem diplomantov Fakultete za šport ugotavljala, katere so po njihovem mnenju najpomembnejše lastnosti trenerjev. Našteli bomo le prvih deset: strokovnost, komunikativnost, prijateljski odnos, doslednost, fleksibilnost, pravičnost, poštenost, splošna razgledanost, avtoritativnost, razumevanje športnika.

V športu je pomembno, da trener in vadeči stremijo k istim ciljem, poleg tega pa je treba skrbeti za vzdušje in zadovoljstvo vseh akterjev, vključenih v vadbo. Vodja športne skupine je trener, ki ima velik vpliv in nadzor nad skupino. Najpogostejše gre za posameznika, ki je inteligenten, strokovno odlično podkovan in dober motivator, pomembno je tudi, da zna poslušati in dobro pozna okolje, v katerem deluje, predvsem pa mora biti pošten in pravičen (Podpečan in Meško, 2016). To je še posebej pomembno pri mladih, ko rezultat ne sme biti na prvem mestu. V športu mladih je izjemnega pomena tudi, katere pristope, strategije in stile vodenja trener uporablja pri vadbi.

V grobem lahko stile vodenja razdelimo na avtorske in demokratične. Na njegovo izbiro vplivajo štirje glavni dejavniki (Kavčič, 1991): filozofija vodenja, situacija, narava naloge in karakteristike vadečih. Avtorski vodja verjame, da pozna najboljšo rešitev in najboljšo pot, zato od vadečih pričakuje, da se mu podredijo in sledijo njegovim ukazom. Deluje predvsem v smeri utrjevanja svojega položaja, pri čemer izkorišča svojo nadrejenost (Lončar, 2010). Pri demokratičnem stilu vodenja pa vodja s strokovnostjo in karizmo organizira vadbo tako, da daje samo pobude in predloge (ne ukazov) ter da pri tem vključuje vadeče (jih sprašuje za mnenje). Odločitev torej ne sprejema sam, ampak se posvetuje z vadečimi. Pri demokratičnem stilu vodenja sta za dosego ciljev pomembna dobra komunikacija in sodelovanje med trenerjem in športniki. Študija (Syrrmpas in Bekiari, 2018), izvedena med 322 mladimi športniki, je pokazala, da so ti veliko bolj zadovoljni z demokratičnim stilom vodenja.

Laborde in sodelavci (2017) pa so na zelo velikem vzorcu španskih trenerjev (2135) raziskovali, katere strategije uporabljajo trenerji s »svetlo« oz. pozitivno naravno osebnostjo in katere tisti z negativno naravno osebnostjo. Ugotovili so velike

razlike predvsem pri strategiji čustvene podpore – te je pri pozitivno naravnanih osebnostih občutno več. Omenjeno strategijo, ki se kaže v prijaznosti, toplini in pozitivnih odzivih na vadeče, v večji meri uporabljajo trenerke. Pomemben je tudi trenerjev odziv ob športnikovi napaki, slabem nastopu na tekmi ali takrat, ko potrebuje pomoč. Trenerji se v teh primerih pogosto odzovejo negativno, kar v športnikih vzbudi negativna čustva (občutek krivde, jezo, razburjenje, frustracije) (Sagar in Jowett, 2012). Nasprotno pa športniki dobijo nov zagon in dodatno motivacijo, kadar se trener kljub porazu ali napaki odzove pozitivno.

Ena izmed ključnih trenerjevih nalog je zagotoviti visoko stopnjo motivacije pri vadečih. To je še toliko težje in pomembnejše, ko v ospredju niso oz. ne smejo biti rezultati. Motivacijo delimo na notranjo in zunanjo. Pri notranji se posameznik udeleži v tekmovalnem športu zaradi želje po obvladovanju športno specifičnih veščin, razvijanju sposobnosti v določenem športu in zato, ker v aktivnostih uživa. Trener mora skrbeti, da se visoka raven notranje motivacije športnikov ohranja in da se postopoma dodaja zunanja motivacija, povezana z rezultati, primerjanjem, zmago (Kajtna in Jeromen, 2007). Mlade športnike je treba torej spodbujati, motivirati in pohvaliti za dobro opravljeno nalogo in dober rezultat. Trener mora ugotoviti, katera strategija motiviranja je pri določeni skupini vadečih oz. posamezniku učinkovita. V študiji (Volk, 2015) je bilo ugotovljeno, da so dekleta ob pohvali delovala boljše, medtem ko ta na fante ni imela pomembnega vpliva. Hansen in sodelavci (2003) pa so prišli do spoznanja, da sposobnost učinkovitega motiviranja športnikov izhaja iz trenerjevega značaja in da se tega ne da naučiti. Številnim študijam je skupno, da med izsledki najdemo trenerjevo sposobnost motiviranja (spodbujanja) kot eno ključnih pedagoških značilnosti uspešnih trenerjev (Ames, 1992; Amorose, 2007; Choi idr., 2011; Frost, 2009; Hansen idr., 2003; Papaioannou in Goudas, 1999; Parker idr., 2012; Sarrazin in Famose, 1999; Zomermaand, 2010). V študiji Frosta (2009) se je pokazalo, da je motiviranje športnikov enako pomembno, ne glede na njihovo starost.

V številnih študijah so že preučevali trenerjev značaj in njegovo ravnanje pri delu s športniki. Je pa lik trenerja mladih športnikov precej manj raziskan kot osebnost trenerja vrhunskih športnikov. Nekatere

študije so z anketnimi vprašalniki ali intervjuji proučevale trenerjeve samoznave (npr. Choi idr., 2011; Frost, 2009), druge pa so analizirale zaznave športnikov (npr. Parker idr., 2012) oziroma njihovih staršev (npr. Kalkan, 2020). Kljub nekaj izjemam je precej manj študij uporabilo metodo opazovanja. Namen naše raziskave je bil validirati na novo razvit instrumentarij za opazovanje vedenja trenerjev, ki delajo z mladimi športniki. Z uporabo razvite opazovalne liste smo želeli oceniti skladnost med ocenjevalci pri opazovanju. Namen je bil ugotoviti, ali je metodo opazovanja smiselno uporabljati pri preučevanju psiholoških dimenzij trenerjeve osebnosti. Razvoj instrumentarija pomeni pomemben prispevek h kineziološki znanosti, poleg tega pa ima veliko uporabno vrednost, saj ga je iz atletike mogoče prenesti v druge športne panoge in uporabiti tudi pri starejših športnikih.

Metode

Udeleženci

Da bi oblikovali čim večji vzorec, smo se povezali z atletskimi klubi po vsej državi. V raziskavo smo vključili 12 slovenskih atletskih klubov, ki so izpolnjevali določene pogoje in bili pripravljeni sodelovati v študiji. Ker je bilo opazovanje trenerjevega vedenja del širšega eksperimenta (Železnik Mežan idr., 2023), so bili pogoji za vključitev v študijo naslednji: trener ima vsaj eno stalno skupino otrok, starih od 9 do 11 let; v skupini je vsaj 12 otrok, ki trenirajo redno; trener ima možnost uporabe telovadnice ter (metodičnih) pripomočkov in orodij za korektno izvedbo vadbenih enot; trener je ustrezno izobražen (univerzitetna izobrazba pedagoške smeri oziroma pedagoški študij) ali usposobljen (usposobljenost najmanj prve stopnje in vsaj sedem let delovnih izkušenj

v vlogi trenerja); treningi potekajo 2–3-krat na teden z istim trenerjem. Za opazovanje trenerjevega vedenja smo naključno izbrali šest trenerjev (izmed 12), od tega štiri ženske in dva moška. Preostali demografski podatki so navedeni v Tabeli 1.

Postopek

Raziskavo je februarja 2021 odobrila Komisija za etična vprašanja na področju športa s Fakultete za šport Univerze v Ljubljani. Po uvodnem sestanku so aprila in maja tega leta trenerji podpisali obveščeno soglasje za sodelovanje v študiji. Eksperiment se je začel novembra 2021 in je trajal do aprila 2022. V tem času je vsak trener s svojimi atleti izpeljal 30 zaporednih vadbenih enot v skladu z intervencijskim oziroma kontrolnim programom. Pri vsaki atletski skupini smo z namenom opazovanja (med drugim trenerjevega vedenja) posneli štiri naključno izbrane vadbene enote. Snemanje je potekalo tako, da smo trenerja in štiri (naključno izbrane) otroke pred začetkom opremili z brezžičnimi mikrofoni. Vsak član snemalne ekipe je bil odgovoren za snemanje enega akterja, sledil mu je 20 minut. Snemalci so snemanje začeli hkrati, in sicer 30 minut po začetku treninga. Za takšen potek smo se odločili zato, ker smo želeli zajeti obnašanje v glavnem delu vadbene enote. Za snemanje smo uporabljali mobilne telefone.

Pripomočki

Za potrebe te študije, natančneje za opazovanje trenerjevega ogrodnega obnašanja do otrok, smo oblikovali opazovalno listo. Na podlagi te smo analizirali štiri videoposnetke (od štirih vadbenih enot) vsakega trenerja, skupaj 24. Lista je nastala po vzoru Opazovalne liste za ocenjevanje interaktivnega obnašanja med mamo/te-

Tabela 1.
Demografski podatki o trenerjih

Trener	1	2	3	4	5	6
Št. VE/teden	2	2	2	2	2	3
Dolžina VE [min.]	90	60	90	90	60	60
Trenerjev spol	Ž	M	M	Ž	Ž	Ž
Trenerjeva starost	27	23	30	39	44	29
Trenerjeva izobrazba/ usposobljenost	Vzgojitelj/ 2. stopnja	Študent šp. tren./ 1. stopnja	Študent šp. vzg.	Učitelj športa	2. stopnja	Diplomirani trener
Trener – profesionalc/ amater	A	A	A	A	P	A
Trenerjeve izkušnje (atletika) [leta]	7	1	5	13	18	7

OPAZOVALNA LISTA					
SKUPINSKA KLIMA – trenerjevo ogrodno obnašanje do otrok					
PODROČJE POPAZOVANJA	3	2	1	0	Štetje/čas
Prijazen/neprijazen govor					
Topel/hladen					
Pozitiven/negativen odziv na otroke					
Spodbuja/ne spodbuja					št.
Zainteresiran/nezainteresiran					
Podaja navodila					s
Sproščen/neproščen					
Trener osredotočen na otroke					
Trener osredotočen na gibalno dejavnost otrok					
Trener osredotočen na pripomočke, pripravo, gradivo					
Trener osredotočen na sebe					
Trener osredotočen na kamero/drugo					

Slika 1. Opazovalna lista

Skupinska klima – trenerjevo ogrodno obnašanje do otrok

Prijazen/neprijazen govor

Na tej postavki ocenjujemo kvaliteto (stopnjo prijaznosti) trenerjevega govora z otroki. Hitrost njegovega govora in količina izrečenih besed pri tem nista pomembni. Pri oceni prav tako ni pomembna vsebina trenerjevega govora. Trener namreč lahko prijazno govori tudi, kadar izraža vrednostno negativne vsebine (npr. »Ker se nisi potrudil, nisi izboljšal svojega rezultata.«). Če se kvaliteta govora spreminja v okviru vseh treh ocen, v protokolu označimo srednjo vrednost. Če se kvaliteta govora znotraj opazovanega intervala razlikuje v okviru dveh sosednjih ocen, v protokolu označimo tisto kategorijo, ki se v intervalu pojavlja pogosteje.

Zelo prijazen (3):

- trenerjev govor je moduliran v čustveno pozitivni smeri in poudarjeno prozodičen – melodija, intonacija, barva glasu, razgibanost (četudi pride na primer do nestrinjanja, nerazumevanja, prepira, trener ustavi aktivnost in se z otroki »kulturno« pogovori);
- modulacija je skladna z drugimi izrazi trenerjevih pozitivnih čustev do otrok – če ni, lahko sklepamo na prikrivanje njegovih čustev (v tem primeru bo ocena 1).

Nevtralen (2):

- trenerjev govor je enoličen: brezbarven, brez poudarkov in melodije;
- govor je lahko odločen, vendar ne sme vsebovati elementov ostrine.

Neprijazen (1):

- trenerjev govor je zelo očitno zadirčen, v njem nedvoumno razpoznamo čustvo jeze (npr. če pride do nestrinjanja, nerazumevanja, prepira, se dere na otroke) ALI
- govor je vpadljivo izumetničen, prisiljen, hkrati pa protisloven z drugimi znaki trenerjevih čustev do otrok ALI
- oster, zapovedovalen, odsekan ALI
- tog z globokim glasom.

Trener ne govori (0).

Slika 2. Izsek iz priročnika – opis področja opazovanja prijazen/neprijazen govor

statorko in dojenčkom/malčkom pri igri s predmeti (Zupančič, 1997). Pri oblikovanju je sodelovala tudi psihologinja izr. prof. dr. Saša Ceci Erpič, ki je zelo usposobljena za opazovanje vedenja. Pripravljeni osnutek smo prilagajali in dopolnjevali na podlagi videoposnetkov trenerjevega vedenja, nastalih v pilotni študiji. Zadnja različica liste vključuje 12 področij opazovanja (Slika 1).

Za ugotavljanje medocenjevalske skladnosti sta opazovanje opravila dva oce-

njevalca. Vrednotenje vedenja je potekalo na tristopenjski lestvici, pri treh področjih opazovanja pa je bilo mogoče izbrati tudi vrednost nič. Za čim boljše zanesljivost opazovanja smo po vzoru Zupančičeve (1999) izdelali priročnik s podrobnim opisom področij, poleg tega so za vsako natančno razložene možne ocene. Celoten priročnik hranijo avtorji članka, primer za področje opazovanja *prijazen/neprijazen govor* je predstavljen na Sliki 2. Priročnik je

bil namenjen predvsem ocenjevalcema, ki sta si ločeno ogledovala videoposnetke in jih ocenjevala v dvominutnih intervalih od 2. do 8. ter od 12. do 16. minute. Dvominutni interval je bil izbran na podlagi predhodnega ogledovanja pilotnih posnetkov. V krajših intervalih se pogosto ni nič dogajalo, daljša časovna obdobja pa je bilo zelo težko zbrano opazovati in si zraven natančno zapisovati dogajanje.

Analiza podatkov

V programu Microsoft Excel smo naredili frekvenčno porazdelitev ocen za posameznega ocenjevalca, s katero smo pridobili podatke o variabilnosti ocen pri posameznem področju opazovanja (Tabela 2) ter povprečne ocene za posamezno področje opazovanja in posameznega trenerja (vsa področja opazovanja) (Tabeli 3 in 4). Te podatke smo uvozili v IBM SPSS in na podlagi povprečnih ocen preučili skladnost med ocenjevalcema. Slednje smo izračunali s koeficienti interklasne korelacije (angl. Interclass Correlation Coefficient, ICC) in Cronbachovo alfo (Tabeli 5 in 6) ter prikazali s črtnim grafikonom (Sliki 3 in 4).

Rezultati

Razpon ocen dveh ocenjevalcev je maksimalen pri večini področij opazovanja, kar kaže na zadovoljivo variabilnost ocen (Tabela 2). Izstopata pa zadnji dve področji opazovanja, pri teh je variabilnost pri obeh ocenjevalcih manjša. Če primerjamo razpon ocen med ocenjevalcema, ugotovimo, da je bil ta nekoliko manjši pri drugem ocenjevalcu (področji opazovanja 2 in 8).

Tabeli 3 in 4 prikazujeta povprečne ocene ocenjevalcev: za posameznega trenerja pri posameznem področju opazovanja, za posameznega trenerja skupno, za posamezno področje opazovanja in skupno.

Primerjava ocen dveh ocenjevalcev je prikazana na Slikah 3 in 4. Iz Slike 3 lahko razberemo, da sta bila ocenjevalca pri nekaterih področjih opazovanja bistveno bolj skladna kot pri drugih. Opazimo lahko tudi, da en ocenjevalec ni bil konsistentno strožji od drugega, ampak se krivulji prepletata. Slika 4 pa kaže, da je ocenjevalec 2 vse trenerje (razen št. 3) ocenil z višjo povprečno oceno kot ocenjevalec 1. Razberemo lahko tudi, da sta oba ocenjevalca moškim trenerjem v povprečju namenila višje ocene kot trenerkam.

Tabela 2

Variabilnost ocen dveh ocenjevalcev

Področje opazovanja	Frekv. za 3		Frekv. za 2		Frekv. za 1		Frekv. za 0		Min.		Maks.	
	OC. 1	OC. 2	OC. 1	OC. 2	OC. 1	OC. 2	OC. 1	OC. 2	OC. 1	OC. 2	OC. 1	OC. 2
1	74	105	43	13	3	2	0	0	1	1	3	3
2	61	74	57	46	2	0	0	0	1	2	3	3
3	32	75	45	18	5	4	38	23	0	0	3	3
4	5	36	28	29	87	55	0	0	1	1	3	3
5	59	56	53	60	8	4	0	0	1	1	3	3
6	18	23	49	23	53	74	0	0	1	1	3	3
7	75	67	44	52	1	1	0	0	1	1	3	3
8	2	0	28	25	90	95	0	0	1	1	3	2
9	31	40	59	66	30	14	0	0	1	1	3	3
10	13	3	43	61	64	56	0	0	1	1	3	3
11	0	0	4	5	116	115	0	0	1	1	2	2
12	0	0	12	10	108	110	0	0	1	1	2	2
Skupaj	370	479	465	408	567	530	38	23				

Tabela 3

Povprečne ocene ocenjevalca 1

Področje opazovanja	Zap. št.	1	2	3	4	5	6	Povprečna ocena postavke	Standardni odklon	M	Ž
Prijazen/neprijazen govor	1	2,55	2,55	2,95	2,25	2,55	2,70	2,59	0,23	2,75	2,51
Topel/hladen	2	2,40	2,60	3,00	2,25	2,35	2,35	2,49	0,27	2,80	2,34
Pozitiven/negativen odziv na otroke	3	2,37	2,44	2,38	1,85	2,63	2,38	2,34	0,26	2,41	2,30
Spodbuja/ne spodbuja	4	1,20	1,65	1,55	1,10	1,15	1,25	1,32	0,23	1,60	1,18
Zainteresiran/nezainteresiran	5	2,25	2,70	2,75	2,55	2,10	2,20	2,43	0,28	2,73	2,28
Podaja navodila	6	1,40	1,70	1,60	2,20	1,55	1,80	1,71	0,28	1,65	1,74
Sproščen/neproščen	7	2,80	2,70	2,95	2,30	2,40	2,55	2,62	0,25	2,83	2,51
Trener, osredotočen na otroke	8	1,15	1,55	1,10	1,30	1,30	1,20	1,27	0,16	1,33	1,24
Trener, osredotočen na gibalno dejavnost otrok	9	1,90	2,25	2,45	1,50	2,30	1,65	2,01	0,38	2,35	1,84
Trener, osredotočen na pripomočke, pripravo, gradivo	10	1,95	1,20	1,25	2,05	1,25	1,75	1,58	0,39	1,23	1,75
Trener, osredotočen nase	11	1,00	1,00	1,00	1,00	1,15	1,05	1,03	0,06	1,00	1,05
Trener, osredotočen na kame-ro/drugo	12	1,00	1,05	1,10	1,15	1,00	1,30	1,10	0,11	1,08	1,11
Povprečna ocena trenerja		1,83	1,95	2,01	1,79	1,81	1,85	1,87	0,09	1,98	1,82
Standardni odklon		0,65	0,66	0,81	0,55	0,63	0,58				

V Tabelah 5 in 6 so rezultati statistične analize, s katero smo računali zanesljivost ocenjevanja oz. skladnost ocenjevalcev. Glede na to, da so v Tabeli 5 vsi ICC (z izjemo trenerja 4) večji od 0,9, ugotavljamo odlično skladnost povprečnih (za vseh 12 področij opazovanja) ocen trenerjev enega in drugega ocenjevalca. V Tabeli 6 pa so rezultati interklasne korelacije precej bolj raznoliki. Pri ocenjevanju trenerjev na posameznih

področjih opazovanja ocenjevalca nista bila vedno skladna. ICC odgovarjajo na vprašanje, do katere mere se povprečne ocene ocenjevalcev popolnoma ujemajo pri posameznem področju opazovanja. Cronbachova alfa pa izraža konsistentnost ocenjevanja. Zelo dobro skladnost sta ocenjevalca dosegla na področjih opazovanja 5, 10 in 12 (> 0,8), dobro pri št. 9 (> 0,7), zadovoljivo pa pri št. 1, 4 in 11 (> 0,5). Pri

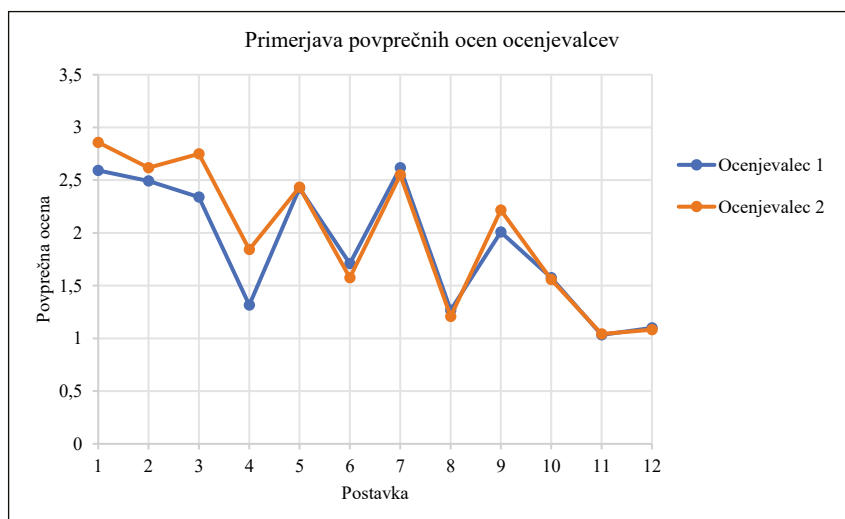
preostalih področjih opazovanja ne moremo govoriti o medocenjevalski skladnosti, saj sta ICC in Cronbachova alfa pri treh celo negativna.

Razprava

V okviru predstavljene študije smo razvili instrumentarij za opazovanje vedenja pri

Tabela 4
Povprečne ocene ocenjevalca 2

Področje opazovanja	Zap. št.	1	2	3	4	5	6	Povprečna ocena postavke	Standardni odklon	M	Ž
Prijazen/neprijazen govor	1	3,00	3,00	2,95	2,75	2,50	2,95	2,86	0,20	2,98	2,80
Topel/hladen	2	2,45	2,95	2,60	2,60	2,40	2,70	2,62	0,20	2,78	2,54
Pozitiven/negativen odziv na otroke	3	2,88	2,92	2,93	2,63	2,41	2,72	2,75	0,20	2,92	2,66
Spodbuja/ne spodbuja	4	1,30	2,80	1,80	2,10	1,55	1,50	1,84	0,54	2,30	1,61
Zainteresiran/nezainteresiran	5	1,95	2,90	2,45	2,55	2,30	2,45	2,43	0,31	2,68	2,31
Podaja navodila	6	1,70	1,65	1,45	1,65	1,45	1,55	1,58	0,11	1,55	1,59
Sproščen/neproščen	7	2,40	2,75	2,45	2,65	2,45	2,60	2,55	0,14	2,60	2,53
Trener, osredotočen na otroke	8	1,20	1,25	1,30	1,20	1,15	1,15	1,21	0,06	1,28	1,18
Trener, osredotočen na gibalno dejavnost otrok	9	2,35	2,55	2,25	1,85	2,25	2,05	2,22	0,24	2,40	2,13
Trener, osredotočen na pripomočke, pripravo, gradivo	10	1,50	1,30	1,50	1,95	1,45	1,65	1,56	0,22	1,40	1,64
Trener, osredotočen nase	11	1,05	1,00	1,05	1,00	1,05	1,10	1,04	0,04	1,03	1,05
Trener, osredotočen na kamero/drugo	12	1,10	1,00	1,05	1,00	1,00	1,35	1,08	0,14	1,03	1,11
Povprečna ocena trenerja		1,91	2,17	1,98	1,99	1,83	1,98	1,98	0,11	2,08	1,93
Standardni odklon		0,70	0,85	0,71	0,66	0,60	0,67				

Slika 3. Primerjava povprečnih ocen ocenjevalcev – po področjih opazovanja

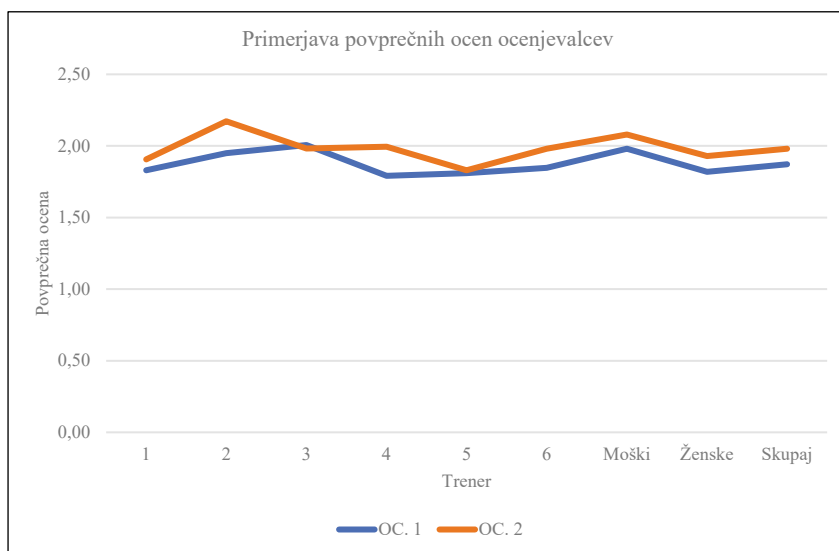
trenerjih, ki vodijo skupine mladih atletov. Instrumentarij je mogoče prenesti v številne športne kontekste (šola, zunajšolske dejavnosti, različne športne panoge, tudi šport mladostnikov in odraslih). Dva ocenjevalca sta ocenila šest trenerjev pri 12 področjih opazovanja po vnaprej dogovorjenem protokolu ocenjevanja. Z računanjem ICC smo ugotovili odlično medocenjevalsko skladnost pri povprečnih ocenah posameznih trenerjev (Tabela 5). Zanesljivost

ocenjevanja pa ni bila zadovoljiva na vseh posameznih področjih opazovanja z opazovalne liste (Tabela 6). Negativna Cronbachova alfa kaže na negativno zanesljivost oz. negativno povprečno kovarianco med enotami. Razlogov zanjo je več; najverjetnejši za našo študijo je neustrezna velikost vzorca. Treba bi bilo povečati vzorec trenerjev in ponoviti protokol opazovanja, da bi lahko potrdili oziroma ovrgli to domnevo. Zanimivo bi bilo tudi videti, kaj bi se

zgodilo z zanesljivostjo, če bi k sodelovanju povabili še tretjega ocenjevalca.

Poleg pridobljenih statističnih podatkov, ki vsi ne kažejo vsaj zadovoljive zanesljivosti ocenjevanja, smo se s številnimi izzivi srečali že pri oblikovanju opazovalne liste in pripravi priročnika ter pri razvijanju protokola ocenjevanja vedenja. Za te namene smo izvedli pilotno študijo. V okviru te smo posneli atletske skupino, ki pozneje ni sodelovala v študiji. Posneli smo eno vadbeno enoto in poskušali natančno opredeliti področja opazovanja, merilno lestvico ter opisnike. Na podlagi pilotnega posnetka smo se odločili tudi o intervalu opazovanja. Poleg tega, da nam je veliko časa in energije vzelo že snovanje opazovalne liste in priročnika, je bilo zelo zahtevno in dolgotrajno tudi opazovanje. Težko je bilo ohraniti visoko raven zbranosti v daljšem časovnem obdobju in biti ves čas pozoren na različna področja opazovanja. Ocenjevanje vedenja smo si olajšali tako, da smo si posamezen interval ogledali večkrat in bili vsakokrat osredotočeni na druga področja opazovanja. Res pa je, da je to le še podaljšalo čas ocenjevanja.

Zahtevnost in dolgotrajnost opazovanja sta logična razloga za mestoma zelo slabo zanesljivost ocenjevanja. Poleg tega so

Slika 4. Primerjava povprečnih ocen ocenjevalcev – trenerji

Tabela 5
Medocenjevalska skladnost – trenerji

Trener	ICC	95% IZ	p
1	0,940	0,799; 0,983	<,001
2	0,920	0,689; 0,978	<,001
3	0,961	0,865; 0,989	<,001
4	0,838	0,464; 0,953	0,002
5	0,981	0,934; 0,994	<,001
6	0,964	0,840; 0,990	<,001
Moški	0,965	0,883; 0,990	<,001
Ženske	0,967	0,874; 0,991	<,001
Skupaj	0,969	0,887; 0,991	<,001

Tabela 6
Medocenjevalska skladnost – po področjih opazovanja

Področje opazovanja	ICC	95% IZ	p	Cronbachova α
1	0,356	^-0,509; 0,874	0,213	0,531
2	0,372	^-2,860; 0,910	0,309	0,375
3	^-0,041	^-0,644; 0,712	0,540	^-0,099
4	0,416	^-0,432; 0,888	0,158	0,617
5	0,802	^-0,858; 0,973	0,065	0,772
6	0,220	^-3,028; 0,885	0,390	0,231
7	^-1,045	17,465; 0,773	0,735	^-0,812
8	^-0,024	^-10,173; 0,863	0,510	^-0,023
9	0,724	^-0,300; 0,958	0,056	0,790
10	0,826	^-0,552; 0,976	0,051	0,799
11	0,533	^-5,236; 0,939	0,236	0,494
12	0,878	0,092; 0,983	0,024	0,862
Skupaj	0,527	^-0,469; 0,919	0,117	0,682

lahko različne ocene tudi posledica slabše zasnovane opazovalne liste, s čimer je povezano slabše oz. različno razumevanje meril in opisnikov med ocenjevalci. Pred-

vsem pri področjih opazovanja 2, 3, 6, 7 in 8 bi bilo treba ponovno podrobno pregledati opisnike ter jih izboljšati. Morda bi bilo treba preoblikovati tudi kriterije za oceno 3

pri zadnjih dveh področjih opazovanja, saj je bila pri teh dveh variabilnost ocen obeh ocenjevalcev manjša kot pri drugih področjih opazovanja. Poleg tega svetujemo, da se pri naslednjih poskusih opazovanja vedenja trenerjev ocenjevalce ustrezno usposobi. Obvezno morajo zelo dobro poznati in razumeti merila ter opisnike, saj med opazovanjem ni časa za podrobno prebiranje. Z usposabljanjem bi lahko tudi zmanjšali »subjektivnost« pri ocenjevanju, ki izhaja iz ocenjevalčevih izkušenj ter iz sposobnosti povezovanja, predvidevanja in sklepanja.

Metoda opazovanja se nam zdi izjemno smiselna in uporabna za ugotavljanje trenerjevih ravnanj. Če sami odgovarjajo na anketni vprašalnik ali sodelujejo v intervjuju, je večja verjetnost za prirejanje odgovorov. Pri opazovanju pa smo imeli samo na začetku občutek, da so se trenerji ves čas zavedali naše prisotnosti in da je to lahko vplivalo na njihovo vedenje. Čez čas in z naslednjimi obiski so se na snemanje (pri tem smo poskušali biti čim bolj diskretni) navadili, zato smo zajeli tudi njihovo nezavedno ravnanje. S tega vidika je torej opisana metoda zelo dobra. Po drugi strani je zelo težko sestaviti opazovalno listo, še težje pa je najti drugega ali celo tretjega opazovalca za določanje zanesljivosti, saj je opazovanje zahtevno ter časovno in energijsko potratno.

Čeprav je metoda opazovanja lahko zelo dobra izbira (na primer za opazovanje zvestobe pedagoškemu modelu ali uporabe sodelovalnih veščin – glej Železnik Mežan, v tisku), je opazovanje psiholoških dimenzij osebnosti zelo zahtevno. To se je pokazalo že pri oblikovanju liste in priročnika (z merili in opisniki). Poleg tega je bilo moteče, če je bil na primer en trener zelo prijazen (prvo področje), ker je to lahko vplivalo na druge ocene, čeprav se v resnici na otroke morda ni odzival zelo pozitivno (tretje področje). Trener je celota psihofizičnih lastnosti, ki jih izraža vsak po svoje. Tako je včasih težko razlikovati celo med ocenama 1 in 3. Da bi vedenje trenerjev razumeli bolje (kar bi verjetno tudi pozitivno vplivalo na medocenjevalsko skladnost), bi morali trenerje opazovati dalj časa oz. večkrat. Musek (2005) ugotavlja, da se moramo pri presoji opreti na konsistentne lastnosti, če hočemo ugotoviti, v čem se posameznik osebno razlikuje od drugega posameznika. Značilnosti, ki se pojavljajo nekonsistentno, ne morejo biti izhodišče za ugotavljanje medosebnih razlik.

Literatura

1. American Sport Education Program (2007). *Five tools of an effective coach*. Human Kinetics: Coach Education Center. Pridobljeno s <http://www.asep.com/news/ShowArticle.cfm?ID=111>
2. Ames, C. (1992). Achievement goals, motivational climate, and motivational processes. V G. Roberts (ur.), *Motivation in sport and exercise* (str. 161–176). Human Kinetics.
3. Amorose, A. J. (2007). Coaching effectiveness: Exploring the relationship between coaching behavior and self-determined motivation. V M. S. Hagger in N. L. D. Chatzisarantis (ur.), *Intrinsic motivation and self-determination in exercise and sport* (str. 209–228). Human Kinetics.
4. Bačanac, L. (2016). Lik trenerja mladih športnikov in načini njegovega delovanja [The character of young athletes' coach and his ways of functioning]. V B. Škof in N. Bratina (ur.), *Šport po meri otrok in mladostnikov* (2. izdaja) (str. 149–163). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
5. Becker, A. J. (2009). It's not what they do, It's how they do it: Athlete experiences of great coaching. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 4(1), 92–119.
6. Camire, M., Trudel, P. in Forneris, T. (2014). Examining how model youth sport coaches learn to facilitate positive youth development. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 19(1), 1–17.
7. Choi, D.-W., Cho, M.-H. in Kim, Y.-K. (2011). Youth sport coaches' qualities for successful coaching. *World Leisure Journal*, 47(2), 14–22.
8. Côté, J. in Sedgwick, W. A. (2003). Effective behaviors of expert rowing coaches: A qualitative investigation of Canadian athletes and coaches. *International Sports Journal*, 7(1), 62–77.
9. Falcão, W. R., Bloom, G. A. in Sabiston, C. M. (2020). The impact of humanistic coach training on youth athletes' development through sport. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 15(5–6), 610–620.
10. Frost, J. L. (2009). Characteristics contributing to the success of a sports coach. *The Sport Journal*, 12(1).
11. Hansen, B., Gilbert, W. in Hamel, T. (2003). Successful coaches' views on motivation and motivational strategies. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 74(8), 44–48.
12. Kajtna, T. in Jeromen, T. (2007). *Šport z bistro glavo – utrinki iz športne psihologije za mlade športnike*. Samozaložba.
13. Kalkan, N. (2020). Opinions of parents on fencing trainers whose children are fencing athletes: Qualitative study. *Journal of Educational Issues*, 6(2), 190–203.
14. Kavčič, B. (1991). *Sodobna teorija organizacije*. Državna založba Slovenije.
15. Kremer, J. in Moran, A. P. (2008). *Pure sport*. Routledge, Taylor & Francis Group.
16. Laborde, S., Felix, G., Watson, M. A. in Allen, M. S. (2017). The light quartet: Positive personality traits and approaches to coping in sport coaches. *Psychology of Sport and Exercise*, 32, 67–73.
17. Lončar, M. (2010). *Nekatere značilnosti stilov vodenja pri trenerjih ekipnih športov in poveljnikih v slovenski vojski* [Doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
18. Musek, J. (2005). *Psihološke dimenzije osebnosti*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za psihologijo.
19. Papaioannou, A. in Goudas, M. (1999). Motivational climate of the physical education class. V Y. V. Auweele, F. B. Stuart Biddle in M. D. Roland Seiler (ur.), *Psychology for physical educators* (str. 51–68). Human Kinetics.
20. Parker, K., Czech, D., Burdette, T., Stewart, J., Biber, D., Easton, L., Pecinovsky, C., Carson, S. in McDaniel, T. (2012). The preferred coaching styles of generation Z athletes: A qualitative study. *Journal of Coaching Education*, 5(2), 5–23.
21. Podpečan, D. in Meško, M. (2016). Stili vodenja trenerjev ekipnih športov. *Revija Šport*, 64(1/2), 51–55.
22. Sagar, S. in Jowett, S. (2012). Communicative acts in coach–athlete interactions: When losing competitions and when making mistakes in training. *Western Journal of Communication*, 76(2), 146–174. <https://doi.org/10.1080/10570314.2011.651256>
23. Sarrazin, P. in Famose, J.-P. (1999). Children's goals and motivation in physical education. V Y. V. Auweele, F. B. Stuart Biddle in M. D. Roland Seiler (ur.), *Psychology for physical educators* (str. 27–50). Human Kinetics.
24. Sympas, I. in Bekiari, A. (2018). Differences between leadership style and verbal aggressiveness profile of coaches and the satisfaction and goal orientation of young athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 1008–1015.
25. Tušak, M. in Tušak, M. (2003). *Psihologija športa*. Znanstveni institut Filozofske fakultete.
26. Vella, S., Oades, L. G. in Crowe, T. (2011). The role of the coach in facilitating positive youth development: Moving from theory to practice. *Journal of Applied Sport Psychology*, 23(1), 33–48.
27. Volk, B. (2015). *Motivacija mladih teniških igralcev* [Diplomska naloga]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport. <https://www.fsp.uni-lj.si/cobiss/diplome/Diploma22100046VolkBarbara.pdf>
28. Zomermaand, K. L. (2010). The views and roles of coaches in the development of youth athlete motivation: a qualitative approach. *Pamukkale Journal of Sport Science*, 1(3), 11–23.
29. Župančič, M. (ur.). (1999). *Priročnik za opazovanje malčkove interaktivne in samostojne igre s predmeti*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za psihologijo.
30. Železnik Mežan, L. (2024). *Učinki sodelovalnega učenja na gibalna in psihosocialna vedenja mladih atletov* [Doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
31. Železnik, L., Škof, B. in Cecić Erpič, S. (2023). Predstave trenerjev mladih atletov o pomembnih značilnostih trenerja in učinkovitih trenerskih vedenjih. *Psihološka obzorja*, 32, 1–11. <https://doi.org/10.20419/2023.32.569>
32. Železnik Mežan, L., Škof, B., Leskošek, B. in Cecić Erpič, S. (2023). Effects of cooperative learning in youth athletics' motivational climate, peer relationships and self-concept. *Physical Education and Sport Pedagogy*. <https://doi.org/10.1080/17408989.2023.2232814>

dr. Lea Železnik Mežan, asist.
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport
lea.zeleznikmezan@fsp.uni-lj.si